

Krakende kattenvrouwtjes en banketbakkers

De diversiteit en dynamiek van kraken in
Hollandse steden*

In 1982 werd Pleuntje van Poelgeest, een 74-jarige vrouw, met haar vele katten uit een gekraakte woonboot in Leiden gezet. De eigenaar van de woonboot vertelde aan de krant dat hij vroeger ook gekraakt had, maar de boot nu zelf nodig had als woonruimte. Pleuntje was een ongebruikelijke kraakster: ze was oud, slecht ter been en stond in de regio bekend als kattenvrouwtje. Desalniettemin was zij al sinds 1974 in Leiden aan het kraken.¹ Het verhaal van Pleuntje van Poelgeest laat zien hoe divers de Nederlandse krakerspopulatie was en nodigt ons uit om het stereotype van de grootstedelijke, jonge, anarchistische kraker uit de jaren tachtig ter discussie te stellen.

De meeste krakers in de jaren zeventig en tachtig waren gezinnen met kleine kinderen en jonge stellen met een laag inkomen. Toch overheerst tegenwoordig het stereotype van 'krakers' als anarchistische jongeren die bereid zijn om straten open te breken, met stenen te gooien en met de politie te vechten.

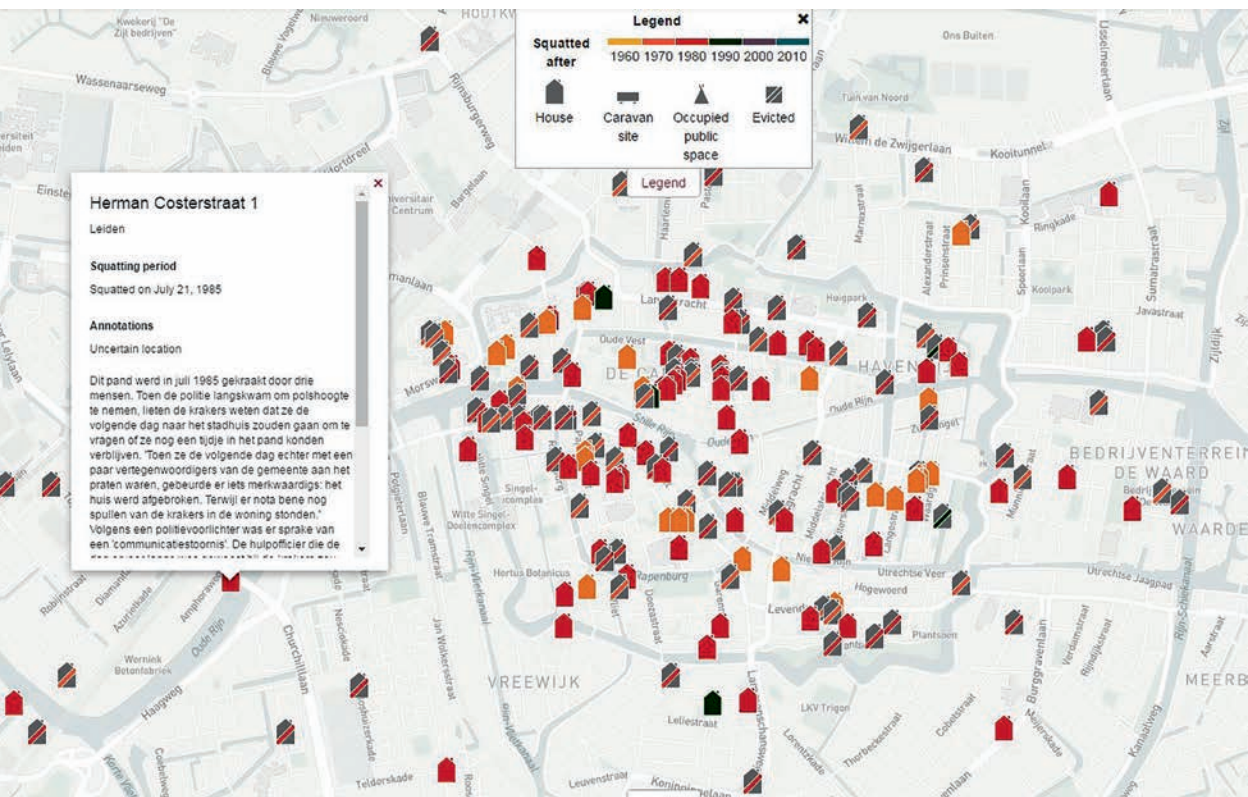
Wetenschappelijk onderzoek naar (de geschiedenis van) kraken heeft zich tot nog toe vooral gericht op krakers in grote steden als Amsterdam, (West-)Berlijn en Kopenhagen.² Uit onderzoek van Sebastian Haumann naar de Bondsrepubliek blijkt echter dat relatief gezien de meeste kraakacties plaatsvonden in middelgrote steden.³

Ook hebben wetenschappers (historici, so-

ciologen en politicologen) kraken vooral onderzocht als politieke actievorm of als beweging. Hierdoor is een groot deel van de kraakgeschiedenis onderbelicht gebleven. Slechts een deel van de krakerspopulatie definieerde zichzelf namelijk als (politieke) kraker. Een nog kleiner deel streefde naar confrontatie met de autoriteiten.

Ons onderzoek naar kraken in Leiden heeft als doel om het bovengenoemde stereotype ter discussie te stellen en 'hard' empirisch onderzoek te doen naar *individuele* krakers en hun handelingen. Daarnaast onderzoeken we de verschillende reacties die deze acties oproepen bij de autoriteiten. Op die manier streven we naar een bredere en inclusievere geschiedenis.

Met name na de grote Amsterdamse krakers-

Afb. 1 Digitale kaart van bekende kraakacties in Leiden, gemaakt door ons project.

rellen van 1980 opereerden Leidse krakers in de schaduw van de kraakhofstad. Omdat die 'ondergeschikte' positie een belangrijk aspect was van kraken in Leiden, onderzoeken we ook de houding van Leidenaren (krakers, bestuurders, bewoners, media) tegenover grootstedelijk kraken. De verschillende manieren waarop de 'Amsterdamse toestanden' werden beschreven, geïmiteerd, geparodieerd en afgewezen bieden veel ruimte voor analyse.

Nieuw onderzoek naar kraken in Leiden

Holland is het meest verstedelijkte gebied van Nederland en bestaat vooral uit middelgrote steden.⁴ Het is tevens de regio waar het meeste gekraakt werd. In middelgrote steden zoals Leiden, Delft en Haarlem had kraken een eigen karakter, dat tot nog toe in de geschiedschrijving nauwe-

lijks aandacht heeft gekregen, aangezien de blik vooral op Amsterdam was gericht. Het ontstaan van grote krakersbolwerken of omvangrijke militante bewegingen was in de eerstgenoemde steden zeldzaam. Mede hierdoor was de dynamiek tussen krakers, lokale media en autoriteiten anders dan in grote steden zoals Amsterdam. Er waren minder gewelddadige confrontaties en meer onderhandelingen.

Als bron voor ons onderzoek gebruiken wij (gedigitaliseerde) lokale kranten.⁵ Het *Leidsch Dagblad*, de *Leidse Courant* en de *Nieuwe Leidse Courant* berichtten over meer dan 220 kraakacties in Leiden tussen 1970 en 1990, uitgevoerd door uiterst verschillende groepen. Naast feitelijke informatie, zijn de krantenberichten ook een bron van onderzoek naar de stereotypering van de krakers door de krant zelf. Door deze

‘interpretatie-laag’ onderdeel te maken van ons onderzoek, wordt de bron tweeledig. Zij biedt de mogelijkheid om te onderzoeken hoe het stereotype is ontstaan en kan daarnaast gebruikt worden om het stereotype ter discussie te stellen.

De informatie uit de krantenberichten hebben we eerst verwerkt in een digitale kaart, waardoor de Leidse kraakgeschiedenis geografisch en chronologisch zichtbaar werd. Vervolgens hebben we kronieken opgesteld, die belangrijke ontwikkelingen door de tijd heen beschrijven. Beide zijn te vinden op onze website, waar verder gedigitaliseerde documenten, foto’s en interviews te vinden zijn en publieksactiviteiten zoals stadswandelingen worden aangekondigd.⁶

Andersoortige bronnen bieden belangrijke aanvullingen op de informatie die we uit historische kranten halen, maar lenen zich niet voor systematisch onderzoek. De publicaties van krakers zelf beslaan niet de gehele jaren zeventig en tachtig. De politiearchieven zijn nog niet toegankelijk en bieden vooral informatie over incidenten waarbij de politie moest ingrijpen. In gemeenteraadsvergaderingen werd alleen gesproken over gekraakte gemeentepanden of over bijzonder schrijnende gevallen. Interviews met (voormalige) krakers zijn beperkt tot gesprekken met mensen die zichzelf (nog steeds) als ‘kraker’ zien. Ze zijn dus niet representatief voor de gehele krakerspopulatie, omdat veel krakers zich niet als zodanig definieerden.

Uit ons onderzoek naar individuele kraakacties in de stad Leiden tijdens de jaren zeventig en tachtig blijkt dat het stereotype van ‘de’ kraker – anarchistisch, militant en grootstedelijk – incompleet en vertekend is. Ook is het duidelijk dat een strikte tweedeling tussen ‘apolitieke’ en ‘politieke’ krakers geen stand houdt.

In deze bijdrage hanteren we een structuur die de bovengenoemde tweedeling weerspiegelt, maar tegelijkertijd de labels ‘apolitiek’ of ‘politiek’ kraken ter discussie stelt. Daarna wordt onderzocht op welke manier kraken in Leiden zich verhiel tot andere steden. Deze bijdrage is bedoeld als uitnodiging om in andere Hollandse

steden gelijkwaardig onderzoek te starten. Onderzoek naar kraken in steden als Delft, Gouda of Haarlem kan antwoord geven op de vraag of de dynamiek die we in Leiden zien ook opgaat voor gelijksoortige steden in Holland.

Kraken tussen politiek en self-help

Zowel in wetenschappelijk onderzoek als in populaire media wordt vaak onderscheid gemaakt tussen politieke en apolitieke krakers. Volgens deze onderverdeling waren er krakers die zekere politieke doelen nastreefden (zoals het veranderen van maatschappelijke structuren of het aan de kaak stellen van sociale misstanden), terwijl anderen ‘alleen’ een dak boven hun hoofd wilden. Aan deze labels worden vervolgens normatieve oordelen verbonden.

Krakers maken dit onderscheid zelf ook. Zo kijken anarchistische krakers neer op apolitieke ‘partykrakers’. Op dezelfde manier zetten mensen die kraken zien als laatste mogelijkheid om een woning te verkrijgen zich vaak af tegen ‘radicale krakers’. Dit kan een strategie zijn om sympathie op te wekken bij de autoriteiten.

In feite zijn de verhoudingen complexer. Kraken is tegelijkertijd een actievorm en een vorm van *self-help*. In zekere zin is kraken dus altijd een politiek én sociaal fenomeen. Politiek omdat kraken eigendomsverhoudingen ter discussie stelt en een reactie van autoriteiten uitlokt. Sociaal omdat het voortkomt uit woningnood. De verhouding tussen het politieke en het sociale wisselt echter per geval.

Men kan zich afvragen waar ‘politiek’ begint en eindigt: is een mondige familie die voor zichzelf kraakt en vervolgens eisen stelt aan de gemeente politiek bezig, ook wanneer zij niet georganiseerd is of een politiek programma aanhangt? Daarbij staat ‘politiek kraken’ niet automatisch gelijk aan anarchistisch geïnspireerd kraken. Ook communistische, christelijke en sociaaldemocratische groepen organiseerden kraakacties.

De labels ‘politiek’ of ‘apolitiek’ worden vaak door buitenstaanders op krakers geplakt. In ons

onderzoek proberen we voorbij deze labels te kijken door uit te gaan van de manier waarop krakers zichzelf profileerden, met de nadruk op hun intentie. Dit leidt al snel tot de conclusie dat de labels problematisch zijn.

Van self-help naar politieke actie

In de jaren zeventig van de 20ste eeuw bestond de meerderheid van de Leidse krakers uit arbeidersgezinnen, vaak met jonge kinderen. Door de woningnood werden zij gedwongen in te wonen bij familie, wat regelmatig tot conflicten leidde. Kraken was voor hen een manier om toch aan een zelfstandige woning te komen. In sommige gevallen werden zij geholpen door activisten. Meestal zochten ze vrijwel direct contact met de autoriteiten, om een huurovereenkomst te sluiten. Hoewel het stadsbestuur stelde hard op te treden tegen elke vorm van kraken, was zij in de praktijk vaak bereid om krakende gezinnen te helpen die zichzelf als apolitiek profileerden. In een extreem geval in 1980 kreeg het echtpaar Keyzer zelfs de voormalige woning van de burgemeester toegewezen, nadat ze drie keer achter elkaar uit gekraakte woningen waren ontruimd.⁷

Een van de eerste kraakacties in Leiden vond

plaats aan de Lange Mare in 1970. Deze kraak werd door twee jonge gezinnen uitgevoerd, met hulp van de actiegroep Comité Woningnood. Tegen de krant vertelde een gezin dat de nood hoog was, omdat men tot dan toe op zolderkamertjes had moeten 'hokken' en dat ze 'niets anders' wilden dan een geschikte woning. De activisten van Comité Woningnood verklaarden met hun hulpactie een politieke stunt uit te willen halen en aandacht te willen vestigen op de 'idiotie woonsituatie' in Leiden.⁸ In dit geval was er dus sprake van een impliciete tweedeling tussen de gezinnen en de ondersteunende activisten: hoewel de gezinnen inderdaad activisten hadden ingeschakeld, identificeerden zij zichzelf als strikt 'apolitiek' en werden ze ook zo weergegeven in de krant.

In andere gevallen waren de grenzen minder duidelijk. Zo bezetten twee andere gezinnen in 1973 het Bureau Huisvesting van de gemeente met hulp van de Bond van Huurders en Woningzoekenden (BHW). Hoewel deze gezinnen hun acties in dezelfde soort formuleringen toelichtten tegenover de krant ('wij willen wonen'; 'we hebben geen andere keus'), namen zij in vergelijking met de eerder genoemde gezinnen een

Afb. 2 Pleuntje van Poelgeest, geportretteerd in het *Leidsch Dagblad* van 30 november 1976. Fotograaf/rechthebbenden onbekend.

Afb. 3 Klooster 'De Goede Herder' in 1974. Erfgoed Leiden / Historische Vereniging Oud Leiden, fotograaf: J. Holvast.

veel actievere houding aan bij het onder druk zetten van de gemeente. Toen een van de twee gezinnen een ander huis toegewezen kreeg dan hen was toegezegd, stelde de moeder van het gezin: 'Ik ga niet van een kippenhok naar een varkenskot.'⁹ Vervolgens kraakte het gezin uit protest een huis. In dit geval is het moeilijk te bepalen hoe politiek de kraakactie was.

Soms veranderde bovendien de manier waarop krakers hun eigen acties verklaarden. Een sprekend voorbeeld daarvan is de eerder genoemde Pleuntje van Poelgeest (1909-1982). In 1976 trok zij (met haar katten) naar Leiden en vond daar een plek voor zichzelf in een leegstaand drukkerijpand, het Rotogravure-complex. Pleuntje had zelf nooit politieke uitspraken gedaan en zichzelf ook nooit een 'kraker' genoemd. Toen het Rotogravure-complex afgebroken

werd, kwam zij echter in contact met een groep jonge krakers, waarmee zij vervolgens samenwerkte om verschillende panden in Leiden te kraken. Vanaf dat moment ging Pleuntje zichzelf ook als 'kraker' zien. In de krant werd zij op een gegeven moment de 'Oudste Kraakster van Leiden' genoemd.¹⁰ In zekere zin veranderde zij dus van een 'apolitieke' in een 'politieke' kraakster.

Kraken en actievoeren

Naast de jonge gezinnen, die slechts kraakten om een dak boven het hoofd te hebben en die claimden 'apolitiek' te zijn, waren er ook krakers die juist de nadruk op het politieke aspect van kraken legden. Zij gebruikten kraken niet (alleen) om een woning of werkplek voor zichzelf te vergaren, maar (ook) om maatschappelijke kwesties aan te kaarten. Ze profileerden zichzelf als 'poli-

tiel' en zetten kraken in als actievorm. Er was echter net zomin als bij de 'apolitieke' krakers sprake van een homogene groep. Er zijn grofweg drie subgroepen te onderscheiden en zelfs binnen deze groepen waren er grote verschillen.

In de eerste plaats was er een groep die kritiek had op het woningbeleid van de gemeente Leiden: er waren volgens deze burgers te weinig woningen en bovendien waren deze vaak niet geschikt voor andere samenlevingsvormen dan het traditionele gezin. Voor studenten en werkende jongeren was er dus nauwelijks plek in Leiden, laat staan voor leefgemeenschappen. Deze konden verschillende vormen aannemen. In sommige leefgemeenschappen woonden jongeren niet alleen met elkaar samen, maar zetten ze ook sociaal-culturele initiatieven op, zoals

jeugdhonken, stadstuinen, poppodia of kinderboerderijen.

Een voorbeeld van een kraakpand waar sociaal-culturele initiatieven werden opgezet, was het klooster 'De Goede Herder'. Het werd in 1974 gekraakt door een groep van vijftien jongeren. Ze hadden grote plannen met het pand. Zo organiseerden ze een open dag voor buurtbewoners met onder andere een rondleiding door het gebouw, een toneelstuk en activiteiten voor kinderen. Dit succes was echter van korte duur. Aangezien het gebouw niet was aangesloten op gas, water en licht werd de situatie in de winter onhoudbaar. De leefgemeenschap viel daardoor uit elkaar.¹¹

De tweede groep jongeren wilde met kraakacties de aandacht vestigen op de grote schaarste aan werkruimtes in Leiden. Dit was hen een

Afb. 4 Breestraat 24, tijdens de kraakactie in 1979. Erfgoed Leiden / Historische Vereniging Oud Leiden, fotograaf: J. Holvast.

Afb. 5 Pamflet voor de kraakactie aan het Noordeinde. Rechthebbende onbekend.

doorn in het oog vanwege de hoge (jongeren) werkloosheid. Zij kraakten meerdere leegstaande panden en richtten hier ateliers, pottenbakkerijen, muziekstudio's, glasblazerijen, doka's, kleermakerijen, timmerwerkplaatsen en zeefdrukkerijen in waar werkloze jongeren zelfstandig aan de slag konden. Vaak vestigden ze ook winkels in de panden, waar de zelf vervaardigde producten verkocht werden. Veel panden die voor dit doel gekraakt werden, waren leegstaande fabrieken. Deze waren er namelijk in overvloed: in de jaren zestig en zeventig verdween een groot deel van de industrie uit de binnenstad, waardoor er veel (vaak zeer grote)

fabriekspanden leeg kwamen te staan. Voorbeelden hiervan zijn het Rotogravure-complex (destijds gelegen tussen Noordeinde en Galgewater) en het fabriekspand van Clos & Leembruggen (destijds aan de Langegracht 3).

Ten slotte waren er nog krakers die kraakacties exclusief gebruikten om aandacht te vestigen op maatschappelijke kwesties. Deze krakers hadden geen intentie om in de panden te gaan wonen of werken, maar gebruikten kraakacties slechts als een middel om druk uit te oefenen op de gemeente. Vaak werden bij deze acties artistieke uitingen gebruikt als actiemiddel: spandoeken, zelfgemaakte poppen en speciaal voor

de acties geschreven liederen. Na een paar uur actievoeren verlieten de jongeren de panden weer. Hun doel – een politiek issue agenderen – was immers bereikt. Zo duurde de kraak van Breestraat 24 in 1979 slechts drie kwartier. Nadat de jongeren hun ongenoegen over de Leidse woningnood duidelijk hadden gemaakt vertrokken ze weer terwijl ze luidkeels zongen: 'Woningnood, huisbazenbrood, en de jongeren de lul, veel te weinig huizenspul'.¹²

De gemeente reageerde heel verschillend op deze drie groepen krakers. De jonge woningkrakers die op zoek waren naar collectieve woonruimten werden meestal tegengewerkt. De gemeente stelde dat jongeren net zo goed wat langer bij hun ouders konden blijven wonen en dat hun panden beter gebruikt konden worden om jonge gezinnen te huisvesten. Bovendien was de gemeente niet overtuigd van de noodzaak van ruimte voor leefgemeenschappen. Dit bleek duidelijk bij de kraak van een pand aan de Hooigracht in 1974. Na een paar dagen werden de krakers gesommeerd om te vertrekken: het pand zou gebruikt worden om vijfendertig immigranten te huisvesten. De gemeente bood als alternatief vier flats aan en negeerde daarmee de eis van een gedeelde woonruimte. De krakers pikten dit niet en weigerden hun oorspronkelijke kraakpand te verlaten.¹³

Tegenover de actiekrakers en de werkruimtekrakers stond de gemeente over het algemeen positiever. Ze liet de eerste groep meestal met rust omdat ze vaak vanzelf weer vertrokken. De werkruimtekrakers werden in meerdere gevallen zelfs gefaciliteerd. Dit was bijvoorbeeld het geval bij de kraak van de Clos & Leembruggenfabriek in 1982. Omdat er al plannen waren gemaakt voor het gebouw moesten de krakers eruit, maar de gemeente bood hen aan dat ze hun bedrijfjes voort konden zetten in het Harteveltcomplex. In tegenstelling tot het gemeentelijke aanbod bij de ontruiming van de Hooigracht was dit wel een goed alternatief en de krakers besloten dan ook om op het aanbod in te gaan.¹⁴

In de schaduw van 'Amsterdam'

Het Leidse kraken stond zeker niet op zichzelf. Vanaf het begin van de jaren zeventig werden zowel de praktijk als de beeldvorming sterk beïnvloed door gebeurtenissen in de hoofdstad. Zelfs het woord 'kraken' kwam uit de hoofdstad overwaaien. Het *Leidsch Dagblad* berichtte in april 1970 over een kraakactie in Amsterdam waar activisten van de anarchistische jongerengroep 'kabouterpartij' twee leegstaande panden hadden 'bezet'. De journalist merkte vervolgens op: '[I]n kaboutertaal heet dat gekraakt'.¹⁵

Er ontstonden al snel directe contacten tussen Leidse en Amsterdamse kraakactivisten. Men werkte samen via het Landelijk Overleg van Kraakgroepen en wisselde zo kennis en ervaringen uit. In het onrustige kraakjaar 1980 reisden Leidse krakers verschillende keren naar Amsterdam om mee te doen aan demonstraties en kraakacties. Toch werden de contacten nooit heel innig: de afstand bleek zowel wat betreft geografische afstand als levenshouding te groot.

Krakers van de Leidse Kraakbond kozen andere actievormen dan hun radicale Amsterdamse collega's. Ze presenteerden zichzelf als minder militant om zo de sympathie van de bevolking en het stadsbestuur te verkrijgen. In 1979 bezetten zij de gemeenteraadszaal, door deze met een hangslot af te sluiten. De krakers wilden met de gemeenteraad in gesprek over een aantal voorgenomen ontruiming. Kraakactivist en muzikant Maarten Witkam herinnert zich de bezetting nog: 'We gingen op de tribune zitten en hebben daar het Lied voor Betere Woningverdeling gezongen, met een blazersbegeleiding! We hebben de zaal helemaal plat gespeeld'.¹⁶ De Leidse krakers lieten met de actie zien dat ze anders waren dan de Amsterdammers. De laatsten hadden ook een raadsvergadering verstoord, maar dan door een rookbom af te steken. De burgemeester van Amsterdam vergeleek de krakers achteraf met fascistten, terwijl het *Leidsch Dagblad* een foto afdruckte van lachende gemeenteraadsleden die via een open raam de raadszaal verlieten.¹⁷

Afb. 6 & 7 Berichtgeving over kraken in het *Leidsch Dagblad* van 1979 en 1980. Fotograaf / rechthebbenden onbekend.

Die krakers hebben van mij een knap tapijtje verdiend!

Van krakers tot burgemeesters, allemaal komen ze bij Fer van Duuren voor de vloer. Goed, de een koopt een slijtvast stukkie nylon voor de subsidieprijs van 29,-/m en de ander een slijke Parade van 259,-. Maar ze laten het toch maar mooi door Fer leggen. Want iedereen, arm of rijk, deftig of doc-maregewoon, wil kwaliteit voor zijn geld. En ze weten onderhand donders goed dat Fer rustig de tijd neemt om er iets moois van te maken. Zelfs in een kraakpand, dat kraakt onder de dreunen van de Mobiele Eenheid. Wat Fer legt dat ligt voor jaren. Dat ligt nog even mooi en strak, als ze eindelijk eens serieus wat aan de woningnood gaan doen. Kun je nagaan!

Aanbiedingen.
Helma 1950 gr. ruiver scheerwiel voor 319,-
3 kleuren van 365,- voor 224,-
Embassy Parade prima kwaliteits tapijt van 299,- voor 259,-
Parade Parade nieuw ter inmodulatie van 299,- voor 259,-
Wandbeelden Vescon Kongo ongekleurd meer van 41,- voor 17,95
Aanbiedingen gelden t/m 20 maart 1980.

Er wordt een unieke partij krakers aangeboden. Daarom kunt u een afgeleverde bestelling voor deze tapeten van toepassen. En dat is heel anders dan de gewone krakers. Als u er nog meer wilt bij kopen!

F. van Duuren B.V.
HOOIGRACHT 18/MIDDELWEG 11 LEIDEN TEL.: 071-13 14 93 WAND- EN VLOERENBEDRIJF

De langzaamste tapijtlegger van Leiden!

Ook door Leidse politici en journalisten werden gebeurtenissen in Amsterdam regelmatig gebruikt als negatief voorbeeld. Zo schreef het PSP-raadslid Hilda Passchier in 1980 dat ze voor 'Amsterdamse toestanden' vreesde in Leiden, wanneer de Leidse politie niet harder zou optreden tegen illegale ontruimingen van kraakpanden door huiseigenaren en knokploegen.¹⁸ Passchier sympathiseerde met de krakers en zette het beeld van de grote hoofdstedelijke krakersrellen in als waarschuwing: wanneer de gemeente en politie niet beter op zouden komen voor de Leidse krakers, zou het wel eens tot rellen kunnen komen.

Het waren echter niet alleen gemeenteraadsleden en kraakactivisten die met het stereotype van de Amsterdamse gewelddadige kraker aan de haal gingen. In 1980 'kraakten' Leidse scholieren hun school bij wijze van examenstunt. Ze hingen een spandoek op met de leus: 'Wij kra-

ken zonder geweld en zonder Mobiele Eenheid', schreven een lied en organiseerden een puzzeltocht voor de docenten. Ondanks het ludieke karakter van de actie klaagden buurtbewoners, die daadwerkelijk 'Amsterdamse toestanden' vreesden.¹⁹ De scholierenactie toont niet alleen de fascinatie van Leidse burgers voor kraken, maar ook hoezeer het begrip al in 1980 met geweld en 'Amsterdam' geassocieerd werd.

Juist door het gebruik van humor kon dat beeld voor verschillende doeleinden aangehaald worden. Zo maakte de Leidse volksband Rubberen Robbie grote sier met de single 'Twee mobiele ogen', die een fictieve kraakactie beschreef die volkomen uit de hand liep.²⁰ Zelfs winkeliers wisten zich het stereotype eigen te maken. Zo verwees de Leidse tapijtlegger en -verkoper Fer van Duuren in een advertentie naar een Amsterdamse krakersrel uit 1980. Op de advertentie liep hij met een tapijt door de Vondelstraat,

terwijl de ME met inzet van een tank de straat ontruimde. In een tekstballon was te lezen: 'Die krakers hebben van mij een knap tapijtje verdiend!'²¹

Kraken in Leiden werd dus voortdurend in verband gebracht met 'Amsterdam'. Toch werkten de radicale krakers in Leiden vooral samen met krakers uit andere middelgrote steden. Zo besloten ze in 1983 om met Haagse en Delftse kraakgroepen een tijdschrift te starten: *De Zwarte*.²² De plaatsen lagen dicht bij elkaar, maar ook de context waarin de groepen actief waren (middelgrote steden van vergelijkbare omvang) was gelijkaardiger.

Leiden stond in de schaduw van Amsterdam, maar wierp tegelijkertijd een schaduw over de omliggende dorpen en plaatsen. Toen een groep jongeren uit Katwijk het fabrieksgebouw van Clos & Leembruggen kraakte om er een woon- en werkpand van te maken, werden ze door de Leidse krakers ook wel aangeduid als 'de Katterkers'; als dorpelingsen die in de stad Leiden nog veel te leren hadden.

Conclusie

Kraken is geen randverschijnsel. Het is een integraal onderdeel van de geschiedenis van steden, groot en klein. In de jaren zeventig en tachtig hebben krakers woningnood van nieuwe politieke urgentie voorzien. Hun acties hebben zichtbare invloed gehad op landelijk en lokaal woningbouwbeleid. Bovendien hebben krakers een belangrijke bijdrage geleverd aan de sociale en culturele geschiedenis van steden. Veel poppodia (ook in Leiden) hebben bijvoorbeeld hun oorsprong in kraakacties.

In het collectieve geheugen van Nederland

spelen krakers een belangrijke rol. Militante en gewelddadige krakers uit Amsterdam domineren dit beeld echter. Dat bleek bijvoorbeeld toen Willem-Alexander aantrad als koning in 2013. De gebeurtenis werd door de media in verband gebracht met de hoofdstedelijke krakersrellen bij de kroning van Beatrix in 1980 (het 'kroningsoproer'). Ook het wetenschappelijk onderzoek naar kraken heeft zich vooral geconcentreerd op radicale krakers uit Amsterdam.

Deze focus heeft geleid tot een te smal begrip van het fenomeen kraken en haar effecten. Ons onderzoeksproject wil een aanzet geven tot een representatievere en inclusievere geschiedenis van kraken. Daartoe analyseren we hoe kraken in middelgrote steden vorm kreeg en een eigen dynamiek ontwikkelde.

Onze aanpak zou kunnen functioneren als model voor onderzoek naar kraken in middelgrote Hollandse steden als Gouda, Haarlem en Delft. Door zo'n uitbreiding van het onderzoek zou het mogelijk worden om kraken in verschillende middelgrote steden met elkaar te vergelijken.

Met onze casestudy willen we niet alleen Leiden een plaats geven in de geschiedschrijving over kraken, maar ook de huidige kaders en concepten van deze geschiedschrijving uitdagen. Het uitgangspunt van ons onderzoeksproject is dat het stereotype van de militante grootstedelijke kraker ter discussie gesteld moet worden. Bovendien is het noodzakelijk om het traditionele onderscheid tussen politiek en apolitek kraken los te laten, omdat deze geen recht doet aan de historische realiteit. Wij geloven dat dit de basis kan vormen voor verder onderzoek, zowel in grote als middelgrote steden.